

SIVISTYSVALIOKUNNALLE

LAUSUNTO LAKIVALIOKUNNAN 29.1.2015 PÄIVÄTYN LAUSUNNON JOHDOSTA (LaVL 22/2014 vp)

Pyydämme kunnioittavasti saada täydentää lausuntoamme lakivaliokunnan lausunnossa esitettyjen seikkojen johdosta seuraavasti:

KESKEYTTÄMIS- JA ESTOMÄÄRÄYKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA AIHEUTUVIEN KULUJEN KORVAAMINEN (Tekijäl 60 f §)

Lakivaliokunta esittää, että SiV huomioi kulukysymyksen osalta hallituksen esityksessä esitetyt välittäjän oikeusturvasyyt sekä sen, että kulut eivät saa muodostua oikeudenhaltijoiden kannalta kohtuuttomiksi, jotta uudistuksen tavoite ei vesity.

Mikäli direktiiviä on mahdollista tulkita eri tavoin, on jäsenvaltioilla velvollisuus tulkita sitä EUT:n vahvistamalla tavalla.

EUT:n keväällä 2014 antama UPC Telekabel –tuomio oli harvinaisen yksiselitteinen: internetoperaattori on välittäjä, jonka palveluja käytetään tekijänoikeuden rikkomiseen, ja siksi se voidaan velvoittaa toteuttamaan estomääräyksen kaltaisia kohtuulliseksi katsottavia toimenpiteitä (tuomion kohta 32). Edelleen EUT totesi, että tällaiset määräykset eivät ole ristiriidassa internetoperaattoreiden oikeuksien kanssa, vaikka toteutettavat toimenpiteet aiheuttaisivat sille suuria kustannuksia (tuomion kohta 50). Internetoperaattoreiden on saatava itse valita toimenpiteet, jotka parhaiten vastaavat sen käytettävissä olevia resursseja ja kapasiteettia (tuomion kohta 52).

Näin EUT ratkaisi vuosia jatkuneen kiistelyn tietoyhteiskuntadirektiivin 8.3 artiklan tulkinnasta. Lisäksi se vahvisti jo useissa jäsenvaltioissa annetut, internetoperaattoreiden kustantamat estomääräykset EU-oikeuden mukaisiksi. Ennakkotapauksen tulkinta vakiintui vuoden 2014 jälkimmäisellä puoliskolla, mikä ei luonnollisesti käy ilmi jo alkusyksystä annetusta HE:stä. Tapausta on sovellettu ja sovelletaan tälläkin hetkellä suoraan eri Euroopan maissa, mm. Iso-Britanniassa ja Islannissa, missä internetoperaattoreille annettiin syksyllä 2014 estomääräyksiä täytäntöönpantavaksi niiden omalla kustannuksella.

EUT:n ratkaisun myötä internetoperaattorit ja muut välittäjät ovat joissakin maissa jo osoittaneet orastavaa kiinnostusta neuvotella oikeudenhaltijoiden kanssa piratismiin puuttumisesta. Tanskassa oikeudenhaltijat ja internetoperaattoreiden kattojärjestö julkaisivat jo alkusyksystä 2014 Code of Conduct –yhteistyönsä. Tanskassa vakiintuneen tulkinnan mukaan välittäjä vastaa estomääräyksen kuluista.

Ennakkotapaus on lisännyt oikeusvarmuutta Euroopassa, vähentänyt oikeudenkäyntien tarvetta ja edistänyt asioista sopimista. Näin myös piratismi vähenee ja laillisten palveluiden toimintaedellytykset paranevat. Jos Suomessa UPC Telekabel –tuomiosta huolimatta säädetään täytäntöönpanokulut estomääräyksistä oikeudenhaltijoiden maksettavaksi, avaa se taas kiistelyn kysymyksestä mahdollisesti koko Euroopassa ja näin palauttaa oikeudellisen epävarmuuden tilan.

LVM ja OM korostivat hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa, että asiassa tulee seurata kansainvälistä kehitystä ja kehitystä EU-tasolla.

Kohtuullisuus / kohtuuttomuus

Ainoa keino varmistaa täytäntöönpanokulujen kohtuullisuus sekä välittäjän että estomääräystä hakeneen oikeudenhaltijan kannalta on säätää ne välittäjän vastuulle.

Koska internetoperaattoreille on asetettu velvollisuus toteuttaa estomääräyksiä, on niiden oikeusturvan toteutumiseen kiinnitetty erityistä huomiota. Kohtuullisuutta välittäjän kannalta – eli estomääräyksen sille aiheuttamia kuluja – valvotaan kolmessa vaiheessa. Ensiksi kohtuutonta estomääräystä ei voida antaa. Tuomioistuimien harkitsee tapauskohtaisesti estomääräyksen kohtuullisuuden välittäjän kannalta ja tutkii siinä yhteydessä välittäjän sille esittämät väitteet ja näytön myös täytäntöönpanon kustannuksista. Toiseksi EUT linjasi UPC Telekabel –tuomiossa, että välittäjän on saatava itse valita määräyksen täytäntöönpanemiseksi tarvittavat toimenpiteet, jotta ne vastaavat parhaiten sen käytettävissä olevia resursseja ja kapasiteettia ja ovat yhteensopivia sen muiden velvollisuuksien kanssa. Kolmanneksi EUT totesi edelleen, että välittäjä vapautuu vastuustaan osoittamalla, että se on määräystä täytäntöönpannessaan toteuttanut kaikki toimenpiteet, joita siltä voidaan kohtuudella edellyttää.

Jos täytäntöönpanokulut asetetaan oikeudenhaltijoiden vastuulle, ei ole mitään keinoa varmistaa niiden kohtuullisuutta. Internetoperaattorilla ei tällöin ole intressiä, velvollisuutta eikä aina mahdollisuuttakaan ilmoittaa täytäntöönpanokuluja määräystä hakiessa. EUT:n linjauksen mukaisesti välittäjän on saatava itse valita tarvittavat toimenpiteet, joten määräystä hakeneella oikeudenhaltijalla ei ole mitään mahdollisuutta kontrolloida syntyvien kulujen määrää. Mikäli estomääräys annetaan, voi internetoperaattori esittää mielivaltaisen täytäntöönpanokuluvaatimuksen. Ainoa keino ratkaista erimielisyys kulujen suuruudesta on erillinen siviiliprosessi, johon kuluu lisää aikaa ja rahaa. Oikeudenhaltija ei voi määräystä hakiessaan ennakoida mitenkään kyseisen oikeussuojakeinon lopullista hintaa tai edes varmistaa, että sen varat riittävät kyseisen oikeussuojakeinon käyttöön.

Täytäntöönpanokulujen kohtuullisuutta perustellaan sillä, että tähän mennessä kulut ovat olleet 10000 euron suuruusluokkaa ja OKM:n arvion mukaan ne pienenevät tulevaisuudessa. Oikeudenhaltijoiden käsityksen mukaan estomääräysten täytäntöönpano ei ole internetoperaattoreille kohtuuttoman kallis toimenpide ja tähän tulokseen ovat päätyneet myös useat eurooppalaiset oikeusistuimet. Käytännössä internetoperaattorit ovat kuitenkin esittäneet oikeusistuimissa toistuvasti myös Suomessa väitteitä estomääräysten kalleudesta ja esittäneet moninkertaisia kuluarvioita. Täytäntöönpanokulut vaihtelevat varmasti myös

tapauksesta riippuen. Oikeudenhaltijoiden oikeussuojan toteutumista ei voida laskea ministeriön arvion varaan, varsinkaan kun käytäntö ei sitä täysin tue.

Estomääräys on internetoperaattorille vain yksi toimenpide muiden joukossa, kun taas kotimaiselle oikeudenhaltijalle laittoman ulkomaisen kilpailijan poistaminen markkinoita vääristämästä voi olla toiminnan jatkumisen edellytys. Internetoperaattoreiden liikevaihdossa kohtuulliseksi katsottava summa voi yksittäiselle oikeudenhaltijalle olla kuitenkin ratkaiseva kynnys estomääräyksen hakemiselle. Kuten lakivaliokuntakin totesi, kulujen muodostuminen oikeudenhaltijan kannalta kohtuuttomaksi tai jo pelko siitä vesittää koko uudistuksen tarkoituksen parantaa oikeudenhaltijoiden – etenkin kotimaisten toimijoiden – oikeussuojakeinoja.

Tasapuolinen kohtelu

Tasapuolista kohtelua ei ole se, että kaikki kulut asetetaan yhden osapuolen maksettavaksi.

Hallituksen esityksessä perustellaan kuluvastuun asettamista oikeudenhaltijoille sillä, että “välittäjän mahdollisuudet kohdistaa kulut myöhemmin tekijänoikeutta loukanneen korvattaviksi ovat vähäiset sellaisessa tapauksessa, jossa väitetty loukkaaja on tuntematon”. Lisäksi todetaan, että kyse on tasapuolisuudesta kokonaisuutena arvioiden, koska internetoperaattorit vastaavat ensisijaisesti keskeyttämismääräyksen täytäntöönpanokuluista.

Oikeudenhaltijat kärsivät suoraan ja eniten internetpiratismista eli ne ovat rikoksen uhrin asemassa. Voidakseen hakea keskeyttämis- tai estomääräystä on oikeudenhaltijoiden investoitava useita tuhansia euroja näyttöpaketin keräämiseen oikeudelle. Kyseisen pykälän tulkinta on hankalaa ja kriteerit äärimmäisen tiukat, joten hakemusta laatimaan ja ajamaan on palkattava erikoistunut lakimies. Suomessa määräystä on haettava jokaisen internetoperaattorin osalta erikseen, vaikka kyse olisi samasta palvelusta. Kyseiseen oikeussuojakeinoon turvautuminen aiheuttaa oikeudenhaltijoille aina huomattavia kuluja, useita tuhansia tai jopa kymmeniä tuhansia euroja määräystä kohden.

Keskeyttämismääräyksen osalta (Tekijäl 60 c § ja 60 d §) täytäntöönpanokulut on asetettu ensisijaisesti internetoperaattorin vastattavaksi. Keskeyttämismääräyksen voimaantulo kuitenkin edellyttää, että hakijana oleva oikeudenhaltija asettaa vakuuden, joka kattaa kaikki kulut ja muun vahingon, joka internetoperaattorille voi aiheutua määräyksestä. Käytännössä oikeudenhaltija maksaa siis hakemuksesta aiheutuvat kulut ja joutuu niiden lisäksi tallettamaan vakuutena huomattavan summan rahaa, mikä käytännössä estää useimmilta kotimaisilta oikeudenhaltijoilta tämän oikeussuojakeinon käytön. The Pirate Bay – keskeyttämismääräysten osalta kaksi internetoperaattoria vaati miljoonan euron vakuutta kumpikin. Näennäisestä kulujakaumasta huolimatta oikeudenhaltija kantaa tämänkin määräyksen osalta kaiken kuluriskin ja hakijalla on lisäksi ankara, tuottamuksesta riippumaton vastuu keskeyttämismääräyksen mahdollisesti aiheuttamasta vahingosta. Keskeyttämismääräyksen osalta sekä oikeudenhaltija että internetoperaattori voivat hakea kulujensa korvausta viime kädessä väitetyltä loukkaajalta.

Estomääräyksen osalta (TekijäL 60 e §) ehdotus kuluvaluusta ei kohtelee asianosaisia tasapuolisesti ja perustelu ei ole kestävä. Oikeudenhaltijalla ei myöskään ole mahdollisuutta kohdistaa kulujaan myöhemmin väitetyn loukkaajan korvattavaksi tapauksessa, jossa väitetty loukkaaja on tuntematon tai häntä ei tavoiteta. Oikeudenhaltijoiden kannalta on kohtuutonta, että kaikkien määräyksen hakemisesta sille jo aiheutuvien, huomattavien kulujen lisäksi ne veloitettaisiin maksamaan vielä määräyksen täytäntöönpanokulut.

Velvollisuus toteuttaa estomääräyksen kaltaisia, kohtuulliseksi katsottavia toimenpiteitä – rajoittaa oman liiketoiminnan (internetliikenne) sivutuotteena syntyvää vahinkoa (internetpiratismi) kolmansille – on vaihtokauppa välittäjälle myönnetystä vastuuvapaudesta.

Kuten EUT totesi UPC Telekabel –tuomiossa, internetyhteyden tarjoaja mahdollistaa rikkomuksen välittämisen myöntämällä internetverkkoyhteyden (tuomion kohta 32). Internetoperaattorille on myönnetty vastuuvapaus kolmansien sen verkossa tekemistä oikeudenloukkauksista, mutta vastineeksi sillä on velvollisuus toteuttaa kohtuulliseksi katsottavia toimenpiteitä oikeudenloukkausten ehkäisemiseksi. Tasapuolisuus toteutuu jo tätä kautta: internetoperaattorit ansaitsevat rahaa liiketoiminnallaan, joka mahdollistaa haitan ja vahingon syntymisen oikeudenhaltijoille. Näin ollen ei ole kohtuutonta, että ne veloitetaan toteuttamaan keskeyttämis- ja estomääräyksiä omalla kustannuksellaan.

Hallituksen esityksessä ehdotetun kulujakauman säätäminen lakiin on kohtuutonta oikeudenhaltijoille ja antaisi perusteettoman edun internetoperaattoreille. Ratkaisu on ristiriidassa EU-oikeuden kanssa ja asettaisi asianosaiset eri asemaan eurooppalaisiin kollegoihinsa nähden. Jos internetoperaattoreille turvataan Suomessa lailla parempi asema kuin mitä EU-oikeus edellyttäisi, heikentää se myös mahdollisuuksia etsiä sovintoratkaisuja asianosaisten välisin neuvotteluihin, kuten Tanskassa on tehty.

Tiivistelmä

Jos kulut estomääräyksestä asetetaan internetoperaattoreiden vastattaviksi:

- Suomi kunnioittaa ja noudattaa EUT:n UPC Telekabel –ratkaisun tulkintaohjetta.
- Suomi on samassa linjassa ainakin seuraavien Euroopan maiden kanssa: Itävalta, Belgia, Tanska, Kreikka, Irlanti, Italia, UK, Espanja ja Islanti. Estomääräysprosesseja on vireillä myös muissa Euroopan maissa.
- Tuetaan oikeusvarmuutta Suomessa ja Euroopassa.
- Vähennetään oikeudenkäyntien tarvetta.
- Edistetään asianosaisten edellytyksiä sopia asioista tulevaisuudessa neuvottelemalla.
- Parannetaan oikeudenhaltijoiden oikeussuojakeinoja uudistuksen tarkoituksen mukaisesti.
- Varmistetaan myös kotimaisten oikeudenhaltijoiden tosiasialliset mahdollisuudet käyttää tätä oikeussuojakeinoa.
- Mahdollistetaan täytäntöönpanokulujen kohtuullisuusarviointi tuomioistuimen toimesta tapauskohtaisesti.
- Mahdollistetaan estomääräysten kustannusten ennakointi.
- Tasapainotetaan kulut asianosaisten kesken.
- Mahdollistetaan ja tehostetaan piratismiin puuttumista.
- Parannetaan laillisten palveluiden toimintaedellytyksiä.

- Muutos on teknisesti hyvin helppo toteuttaa; tältä osin viittaamme aiempaan, 12.1.2015 päivättyyn lausuntoomme.

Helsingissä 4.2.2015

Jaana Pihkala
Toiminnanjohtaja, OTK